

КА СВЕТИОНИКУ

ARETÉ

---

www.areté.rs

Збирка
Велики романи

Главни и одговорни уредник
Нина Гуглета

Наслов оригинала
Virginia Woolf
TO THE LIGHTHOUSE

Превод
Зора Миндеровић

Коректура
Александра Дунђерски

Обликовање корица
Јана Вуковић

Штампарија
АС Принт

Тираж
1000 примерака

Издавач
Areté, Београд

КА СВЕТИОНИКУ

Вирџинија Вулф

Превод

Зора Миндеровић

I ПОГЛАВЉЕ

ПРОЗОР

1

„Да, наравно, ако сутра буде лепо време”, рече гђа Ремзи. „Али мораћеш да устанеш пре зоре”, додаде она.

Ове речи су неописиво обрадовале њеног сина, као да је утврђено да ће се на излет ићи, и чудо које је очекивао, канда годинама и годинама, и од којег га је одвајала само тама једне ноћи и једнодневно једрење, било је на домаку. Пошто је припадао, чак и у шестој години, оном великом племену које не може једно осећање да држи одвојено од другог, него допушта да будуће перспективе, са својим радостима и жалостима сенче оно што је у ствари ту, пошто таквом свету чак и у најранијем детињству сваки окрет точка осећања има моћ да кристалише и преобрази тренутак од којег зависи сета или радост, Џејмс Ремзи, седећи на поду и изрезајући слике из илустрованог каталога Робне куће армије и морнарице, обдари слику хладњаче, док је његова мати говорила, небесном бајношћу. Била је оперважена радошћу. Колица, косилица, шум јаблана, преткишна

белина лишћа, грактање врана, ударање метли, шуштање хаљина – све је то било тако обојено и издвојено у његовој свести да је он већ имао свој сопствени законик, свој тајни језик, премда је изгледао слика потпуне и непомирљиве строгости, са својим високим челом и оштрим плавим очима, непогрешиво безазлен и чист, намрштен лако на људску слабост, тако да га је његова мати, гледајући како маказама спретно исеца хладњачу, замишљала на судијској столици у гримизу и хермелину, или како руководи неким одлучним, значајним подухватом у неком судбоносном тренутку државе.

„Али”, рече његов отац, заставши пред прозором са- лона, „време неће бити лепо.”

Да му је била при руци нека секира, жарач, или ма које друго оруђе које би пробило груди очеве и убило га на месту, Џејмс би га се латио. Такве су биле претераности осећања које је Ремзи изазивао у грудима своје деце самим својим присуством; стојећи, као сада, пљоснат као нож, узан као његова оштрица, церећи се, саркастично, не само од задовољства што разбија илузије свога сина и прави смешном жену, десет хиљада пута бољу од себе у сваком погледу (према мишљењу Џејмсовом), него и због потајне уображености у непогрешивост свога суда; оно што он говори тачно је. Увек је тачно. Он је неспособан за неистину; никад не изврће чињеницу; никад не замењује непријатну реч пријатном да би повлађивао задовољству или удобности ма којег смртног створа, а понајмање своје деце, која, будући плод његових бедара, треба од малена да буду свесна да је живот тежак; чињенице тврдоглаве; и да су човеку, да би доспео до земље фабуларне где су угашене наше најсјајније наде, и у чијој су тами потопљене наше трошне барке (овде би се г. Ремзи исправио и, полузатворених ситних плавих очију, зурio у хоризонт), потребни више него све друго храброст, истина, и снага да издржи.

„Али можда ће бити лепо – надам се да ће бити лепо”, – рече гђа Ремзи, лако обрнувши црвенкасто – смеђу чарапу коју је плела нестрпљиво. Ако би чарапе завршила ноћас, и ако би ипак ишли на Светионик, наумила је да их однесу чувару за његовог малишана, болесног од туберкулозе кука; заједно с хрпом старих илустрованих листова, и нешто дувана, доиста са свим оним што је могла да нађе разбацано, стварно непотребно, што само прави неред по соби – нешто што ће забавити те сироте људе којима мора да је страшно досадно седети по цео дан и не радити ништа већ само глачати лампу и подрезивати фитиљ или грабуљати по комадићу врта. Како би се вама свидело да вас неко затвори цео месец дана, а када је бура можда и дуже, на стену величине тениског игралишта? питала би она; и да немате ни писама ни новина, и никога да не видите; ако сте ожењени да не видите жену, да не знате како су вам деца – да ли су болесна или су пала па сломила ногу или руку; да гледате исте туробне таласе како ударају недељу за недељом, и страшну буру која се спрема, и прозоре покривене воденим прахом, и птице како се разбијају о светиљку, а цела се кула љуља, и ви не смете ни носа да промолите, из страха да вас море не збрише? Како бисте то волеле? упитала је обраћајући се нарочито својим кћерима. Зато – наглашавала је – човек мора да пружи томе свету какву може утеху.

„Западни ветар”, рече атеист Тензли, држећи раширене кошчате прсте тако да је ветар дувао кроз њих. Он је пратио г. Ремзија у вечерњој шетњи горе-доле, горе-доле терасом. Рећи то, значи да ветар дува из најгорег могућег правца за пристајање код Светионика. Да, он стварно говори непријатне ствари, признала је гђа Ремзи; није лепо од њега што то говори, и још више разочарава Џејмса; али у исто време, не допушта она да му се подсмевају. „Атеист”, зову га; „мали атеист”. Роуз му

се подсмева; Пру му се подсмева; Ендру, Цаспер, Роџер подсмевају му се; чак и стари Баџер, без иједног зуба у глави, ујео га је (као што каже Нанси), зато што је сто и десети младић који их прогони чак до Хебридских острва, кад је много лепше бити сам.

„Глупост”, казала је гђа Ремзи веома оштро. Независно од навике преувеличавања коју су они наследили од ње, и од чињенице (то је истина) да је позивала и сувише света, и морала неке да смешта у граду, она не може да подноси неучтивост према својим гостима, нарочито према младићима сиромашним као црквени мишеви, „изузетно обдареним”, по речима њеног мужа, чији су велики поштоваоци, и долазе овамо да проведу одмор. Доиста, она је цео мушки род узимала под своју заштиту; из разлога које није умела да објасни, можда због њиховог витештва и срчаности, зато што склапају уговоре, владају Индијом, контролишу финансије; најзад, због извесног става према њој, који ниједна жена не би могла да не осећа или сматра пријатним, става некако поверљивог, дечјег, и пуног поштовања; става који би старија жена могла да прими од младог човека без губитка достојанства, а тешко девојци – хвала богу то није случај ни са једном од њених кћери! – која се до сржи не би осећала достојна тога, и свега што то укључује.

Она је оштро прекорила Нанси. Он њих није прогонио, него је био позван.

Мора се наћи неки излаз из свега овога. Зацело постоји неки простији начин, мање напоран, уздахнула је она. Кад је у огледалу видела своју седу косу, свој опао образ, у педесетој, помислила је да је можда могла ствари уредити боље – њен муж; новац; његове књиге. Али што се ње тиче, никад ни секунда не би зажалила због своје одлуке, избегавала тешкоће, или олако прелазила преко дужности. Било је страшно погледати је, и само су ћутке, гледајући преко тањира, кад их је онако оштро

укорила поводом Чарлса Тензлија, њене кћери – Пру, Нанси, Роуз – могле да се забаве јеретичким идејама које су смислиле о животу друкчијем од њеног; – у Паризу, можда; неки слободнији живот; без вечитог старања за овог или оног мушкарца; јер у душама свих њих постоји немо питање о призрењу и господству, о Енглеској банци и Индијском царству, прстима украшеним прстењем и о чипкама; премда за њих у томе има нечег од суштине лепоте, која у њиховим девојачким срцима изазива одважност, и чини да, док седе за столом под мајчиним погледом, поштују њену необичну строгост, њену крајњу углађеност, попут краљице која подиже из блата просјаково прљаво стопало и пере га, док их овако врло оштро кара, због оног несрећног атеисте који их је прогонио – или, тачније, био позван код њих на острво Скај.

„Сутра неће бити пристајања код Светионика”, рече Чарлс Тензли, плеснувши рукама док је стајао са њеним мужем поред прозора. Заиста, доста је рекао. Желела је да обојица оставе њу и Џејмса саме, и да наставе разговор. Она га погледа. Бедан егземплар – говорила су деца – сав од некаквих грба и рупа. Не уме да игра крикет; иде лено и вуче ноге. Заједљива је животиња, каже Ендру. Знају они шта он највише воли – да непрестано шета горе-доле, горе-доле, са г. Ремзијем, и да говори ко је стекао ово, ко је добио оно, ко је „првокласан” зналац латинских стихова, ко је „сјајан али мени се чини из основа нездрав”, ко је без сумње „најспособнији човек у Белиолу”, чија је слава привремено помрачена у Бристолу или Бедфорду, о коме ће се чути касније кад његова Прологомена некој грани математике или филозофије, чије прве странице коректуре Тензли има код себе, ако случајно г. Ремзи жели да их види, буде угледала светлост дана. Ето о чему они разговарају.

Каткад ни она сама не може а да се не насмеје. Пре неколико дана казала је нешто о „таласима високим као

планина”. Да, рекао је г. Тензли, прилично је немирно време. „Зар нисте скроз мокри”, казала је она. „Влажан, не скроз мокар”, одговорио је г. Тензли, штипајући рукав, пипајући чарапе.

Али није то оно што њима смета, говорила су деца. Није у питању његово лице; нису у питању његови манири. У питању је он – његов поглед на свет. Кад разговарају о нечем занимљивом, о људима, музици, историји, ма о чему, чак и о томе како је лепо време па зашто не би седели напољу, оно што им се није свидело код Чарлса Тензлија било је то што он не би био задовољан док целу ствар не би окренуо тако да истакне себе а потцени њих, и све их доведе на ивицу стрпљења својим киселим скидањем мяса и крви са свачега. Отишао би на пример у галерију слика, кажу, и упитао неког да ли му се допада његова кравата. А сам бог зна, додавала је Роза, да се она ником не допада.

Повлачећи се од стола неопажено као јелени, чим би се обед завршио, осам синова и кћери г. и гђе Ремзи потражили би своје спаваће собе, своје тврђаве у кући у којој није било другог скровитог места за ма какве разговоре ма о чему; о Тензлијевој кравати; о доношењу Закона о реформама; о морским, птицама и лептирима; о људима; док се сунчеви зраци расипају по овим мандарним собама одвојеним само даскама, тако да се јасно чује сваки корак – као и јецање мале Швајцаркиње за оцем који умире од рака у Гризонској долини – и обасјавају пракљаче за крикет, фланелске панталоне, сламене шешире, мастионице, посуде за бојице, лобање малих птица, бубе, док се из дугих низова морских алги причвршћених на зиду извлачи мирис соли и алги, којег је било и у пешкирима пуним песка заосталог после купања.

О, зашто тако рано морају почети борба, неслоге, разлике мишљења, предрасуде усађене дубоко у човеку –

вајкала се гђа Ремзи. Њена деца су тако критички расположена, говоре такве глупости. Изишла је из трпезарије држећи Џејмса за руку, јер није хтео да иде са осталима. Њој је изгледало тако глупо – измишљати разлике, кад се људи, забога, довољно разликују и без тога. Стварне разлике, размишљала је стојећи код прозора салона, довољне су, сасвим су довољне. У том тренутку имала је на уму богате и сиромашне, високо-рођене и просте; велики рођењем што су примили од ње, неки полугунђајући и уз извесно поштовање, јер не тече ли и у њеним венама крв врло племените иако мало митске италијанске куће, чије су кћери, разбацане по енглеским салонима деветнаестог века, врскале тако љупко и грмеле тако помамно; и сва њена духовитост и став и ћуд долазе од Италијана а не од тромих Енглеза или хладних Шкота; али много дубље је размишљала о оном другом проблему, о сиромашнима и богатима, и о стварима које је гледала сопственим очима сваке недеље, сваког дана, овде или у Лондону, кад је лично посећивала ову удовицу или ону напаћену жену, са торбом у руци, са бележницом и оловком, записујући у рубрике, пажљиво лењиром извучене за ту сврху, наднице и издатке, запосленост и незапосленост, у нади да ће на тај начин престати да буде обична жена чије је милосрђе упола данак индигнацији, упола задовољење сопствене радозналости, и постати чему се њен неискусни дух необично дивео, истраживач који осветљава социјални проблем.

Нерешива су јој изгледала та питања, док је стајала ту, држећи Џејмса за руку. За њом је пошао у салон тај младић коме се смеју; стајао је поред стола неспретно, врпољећи се, осећајући се одсутан, што је она знала и не гледајући. Сви су били изишли – та деца; Минта Дојл и Пол Рајли; Огастус Кармајкл; њен муж – сви су изишли. Окренула се и са уздахом казала: „Да ли би вам било досадно да пођете са мном, г. Тензли?”

Требало је да обави у граду неки досадан посао; имала је да напише једно или два писма; за десет минута можда биће готово; ставиће свој шешир. И, после десет минута, била је опет ту, са корпом и сунцобраном, и човек је имао утисак да је готова, да је опремљена за шетњу, коју мора прекинути за тренутак, да би у пролазу поред тениског игралишта запитала да ли је штогод потребно г. Кармајклу, који се сунчао полузатворених жутих мачјих очију, толико мачјих да је изгледало да се у њима огледа њихање грана и прелетање облака, али без наговештаја унутрашњих мисли или ма каквог осећања, да ли нешто жели?

Јер пошли су у велику експедицију, казала је она, смејући се. Ишли су у град. „Марке, хартија за писање, дуван?” питала је она, стојећи поред њега. Али не, њему ништа није потребно. Руку скрштених преко овећег трбуха, жмиркао је као да жели да одговори љубазно на ова миловања (она је била заводљива али мало нервозна) али није могао, утонуо у сивозелену сањивост која их је све обгрлила, без потребе за речима, у неизмерној и благотворној летаргији добре воље; целу кућу; цео свет; све људе у њему, јер је за ручком био насуо у чашу неколико капи нечега, од којих је, деца су закључала, имао светло-жут траг у брковима и бради, иначе белим као млеко. Он не жели ништа, промрљао је.

Требало је да буде велики филозоф, рече гђа Ремзи док су силазили друмом у рибарско село, али се несрећно оженио. Држећи црни сунцобран сасвим право и крећући се са неописивим изгледом очекивања као да ће иза угла срести некога, испричала је ту историју; нека афера у Оксфорду са неком девојком; прерана женидба; сиромаштво, одлазак у Индију, превођење нешто мало поезије „веома лепо, мислим”, вољан да дечаке учи персијски или хиндустани, али каква корист од тога? – и затим излежавање, као што су га видели, на травњаку.

То му је ласкало; вређан као што је био, тешило га је што му је гђа Ремзи ово испричала. Чарлс Тензли је оживео. Истичући величину мушког интелекта, чак и у опадању, подређивање свих супруга раду својих мужева – није кривила девојку, и брак је био довољно срећан, веровала је – учинила је да се он осећа задовољнији собом него икад, и, да су, на пример, узели кола, он би волео да плати подвоз. А што се тиче њене торбице, зар не би могао да је понесе? Не, не, казала је, она то увек носи сама. И то је тачно. Да, он је то осећао у њој. Осећао је многе ствари, нешто нарочито што га је узбуђивало и узнемиравало из разлога њему непознатих. Волео би да га она види у академској тоги кад иде у поворци. Члан управе колеџа, професор – осећао се способан за све и видео је себе – али шта она то гледа? Човека како лепи плакат. Велики лист се лепршао, и сваки покрет четке откривао је нове ноге, кола, коње, блиставо црвенило и плавило, дивно глатко, и пола зида било је покривено огласом неког циркуса; стотине тигрова... Нагињући се напред, јер је била, кратковида, прочитала је... „посетиће овај град”. То је страшно опасан посао за човека с једном руком, узвикнула је, да стоји овако на врху лествица – његову леву руку одсекла је жетелица пре две године.

„Хајдемо сви у циркус”, узвикнула је, настављајући пут, као да су је сви они јахачи и коњи испунили детињским одушевљењем и учинили да заборави на сажаљење.

„Хајдемо”, поновио је он њене речи, пригушено али ипак самосвесно, од чега се она тргла. „Хајдемо у циркус.” Не. Он није умео да каже то као што треба. Није умео да осети то као што треба. Али зашто не? питала се она. Шта то онда није у реду с њим? Топло га је волела, у том тренутку. Зар њих нису водили у циркусе кад су били деца? упитала је. Никад, одговорио је он, као да је упитала управо оно на шта је он желео да одговори; и жудео у току свих ових дана да каже како они нису

ишли у циркусе. Била је то велика породица, деветоро браће и сестара, а њихов отац био је радник. „Мој отац је апотекар, гђо Ремзи. Држи радњу.” Он се сам издржавао од своје тринаесте године. Често је ишао без зимског капута. Никад није могао „да узврати гостопримство” (ово су биле његове суве и усиљене речи) у колеџу. Ствари су морале да му трају два пута дуже него осталима; пушио је најјевтинији дуван; крџу; као старци на присташиштима. Радио је много – седам часова дневно; његов предмет је сад утицај нечега на некога – ишли су даље и гђа Ремзи није сасвим ухватила смисао, само речи, ту и тамо... дисертација... члан колеџа... предавач... доцент. Она није могла да прати ружњи академски жаргон, који је звонио тако течно, али је казала у себи да сада увиђа зашто га је, јадника, одлазак у циркус избацио из седла, и зашто је одмах почео да говори о оцу, мајци, браћи и сестрама, и да ће се побринути да му се више не смеју; рећи ће то Пру.

Оно што би он волео, замишљала је, било би да каже како је био са Ремзијевима да гледа Ибзена а није ишао у циркус. Страшно је уображен – ох да, неподношљиво је досадан. Јер премда су већ дошли у град и ишли главном улицом, којом су тандркала кола по калдрми, он је још говорио, о реформама, и образовању, о радницима и класној самопомоћи, о предавањима, и она је закључила да је опет стекао самопоуздање, опоравио се од циркуса, и хтео (и сад га је опет топло заволела) да јој исприча – али овде, куће су нестале на обе стране, изишли су на обалу, и цео залив се простирао пред њима, и гђа Ремзи није могла а да не узвикне „Ох како је лепо!” Јер пред њом је била огромна плоча плаве воде; усред те воде – сиви, оштри, далеки Светионик; а удесно, докле год поглед допире, зелене пешчане дуне, обрасле бујном, дивљом травом, губе се и чиле у малим благим

наборима, и чини се као да ишчезавају у неку пуну, месечеву земљу, ненасељену људима.

Ово је призор, рече она, заустављајући се, затамне-лог погледа, драгог њеном мужу.

Заћутала је за тренутак. Али сад, рече она, овде су дошли уметници. Заиста, на неколико корака даље, стајао је један од њих, у панама шеширу и жутим дубоким ципелама, озбиљан, миран, замишљен иако су га посматрали десеторо дечака, са изгледом дубоког задовољства на своме округлом црвеном лицу, потпуно обузет оним што ради, час буљећи, час узимајући боју; размазујући врхом кичице неку меку гомилу зелене или ружичасте боје. Откако је г. Понсфорт био овде пре три године, све слике су као ова, казала је она, зелене и сиве, са баркама као лимун жутим, и са руменим женама на обали.

Али пријатељи њене бабе, казала је, бацивши дискретни поглед у пролазу, улагали су велики труд: најпре су мешали сопствене боје, затим су правили подлогу, а онда стављали мокру крпу да их одржава у влажном стању.

Тако је г. Тензли помислио да она хоће да он каже да је слика оног човека површна, а да ли се то тако каже? Боје нису постојане. Да ли се то тако каже? Под утицајем оног необичног осећања које је расло за све време шетње, а почело у врту кад је хтео да јој понесе торбицу, и нарасло у граду, кад је осетио потребу да јој каже све о себи, дошао је до тога да види себе и све што је досад знао мало искривљеним, а то је било веома необично.

Стајао је у соби просте мале куће у коју га је увела, и чекао ју је, док је она отишла горе за тренутак да посети неку жену. Чуо је њене брзе кораке горе; чуо је њен глас, весео, затим тих; посматрао је простирке, кутије за чај, стаклена звона; чекао је врло нестрпљиво; жељно је очекивао повратак кући, решен да носи њену торбицу;